

WYMAGANIA EDUKACYJNE Z JĘZYKA POLSKIEGO

KLASA PIERWSZA

Ocenę celującą

otrzymuje uczeń, który opanował pełny zakres wiadomości i umiejętności określony programem nauczania dla klasy pierwszej gimnazjum, a ponadto:

- twórczo oraz samodzielnie rozwija własne uzdolnienia i zamiłowania;
- proponuje rozwiązania oryginalne, wykraczające poza materiał programowy;
- bezbłędnie wypowiada się ustnie i pisemnie — jego wypowiedzi cechują się dojrzałością myślenia;
- nie powiela cudzych poglądów, potrafi krytycznie ustosunkować się do językowej, literackiej i kulturalnej rzeczywistości;
- bierze udział w konkursach literackich, ortograficznych, osiąga w nich sukcesy;
- podejmuje działalność literacką lub kulturalną w różnych formach szkolnych, prezentuje wysoki poziom merytoryczny oraz artystyczny.

Ocenę bardzo dobrą

otrzymuje uczeń, który opanował pełny zakres wiadomości i umiejętności określony programem nauczania dla klasy pierwszej gimnazjum:

KSZTAŁCENIE JĘZYKOWE:

Fleksja:

Czasownik - rozpoznaje czasownik, odróżnia formę osobową od nieosobowej, poprawnie tworzy i stosuje czasowniki w różnych formach, zna funkcję trybów czasownika, zna zasady ortograficzne związane z pisownią partykuł *nie* i *by* z czasownikiem, odróżnia czasowniki dokonane od niedokonanych, przechodnie od nieprzechodnich, dostrzega różnicę między stroną czynną i bierną, przekształca zdania w stronie czynnej na bierną i odwrotnie, zna funkcję czasownika w zdaniu.

Rzeczownik- rozpoznaje rzeczownik, poprawnie stosuje różne formy rzeczownika, a w wypadku rzeczowników o trudnej odmianie świadomie korzysta z odpowiednich słowników, zna zasady ortograficzne (pisownia z partykułą *nie*, małą i wielką literą, zakończeń *-ji*, *-ii*, *-i*), zna funkcję rzeczownika w zdaniu.

Przymiotnik- rozpoznaje przymiotnik, zna jego zastosowanie i świadomie z tej wiedzy korzysta, umie stopniować przymiotniki i stosuje odpowiednie stopnie ze względu na przekazywaną informację i intencję wypowiedzi, dostosowuje formę przymiotnika do rzeczownika, zna zasady ortograficzne (pisownia z partykułą *nie*, małą i wielką literą), zna funkcję przymiotnika w zdaniu.

Liczebnik- rozpoznaje różne rodzaje liczebników, dostosowuje formy rzeczownika i czasownika do liczebnika, wie, kiedy używać liczebników zbiorowych i czyni to prawidłowo, zna funkcję liczebnika w zdaniu.

Przysłówek- rozpoznaje przysłówki, zna ich zastosowanie, umie je stopniować i stosuje odpowiednie stopnie ze względu na przekazywaną informację i intencję wypowiedzi, umie rozpoznać przysłówki, których się nie stopniuje, zna zasady ortograficzne (pisownia z partykułą *nie*), zna funkcję przysłówka w zdaniu.

Zaimek- rozpoznaje różne typy zaimków, zna ich funkcję i potrafi wykorzystać je w zdaniu, zastępując nimi inne części mowy, poprawnie stosuje dłuższe i krótsze formy zaimków rzeczownych, stara się używać poprawnych form wszystkich typów zaimków, zna ich funkcję w zdaniu.

Przyimek- rozpoznaje przyimki, wie, co to jest wyrażenie przyimkowe, wie, że przyimek narzuca formę przypadka stojącym przy nim wyrazom, zna zasady ortograficzne związane z pisownią przyimków złożonych i wyrażeń przyimkowych.

Spójnik- rozpoznaje spójniki, prawidłowo używa ich w zdaniach pojedynczych i złożonych, przekształca zdania pojedyncze na złożone, używając spójników, zna zasady interpunkcyjne i poprawnie je stosuje.

Partykuła- rozpoznaje partykuły, zna funkcję partykuły i potrafi stosować tę część mowy ze względu na treść i intencję wypowiedzi, zna zasady ortograficzne dotyczące pisowni łącznej i oddzielnej niektórych partykuł.

Wykrzyknik- rozpoznaje wykrzykniki, zna ich funkcję i potrafi je stosować w celu uwydatnienia emocji, zna zasady interpunkcyjne i poprawnie je stosuje.

Składnia zdania pojedynczego:

Zdanie, równoważnik zdania- odróżnia równoważnik zdania od zdania, umie przekształcać je wzajemnie, zna funkcję równoważników zdań i świadomie potrafi ich używać, zna i świadomie używa różnych zdań pojedynczych ze względu na treść i intencję wypowiedzi, zna i poprawnie stosuje zasady interpunkcyjne w zdaniu pojedynczym.

Części zdania pojedynczego- rozpoznaje części zdania, zna ich znaczenie i funkcję potrafi je świadomie zastosować w zdaniu, wie, jakimi częściami mowy można je wyrażać, odróżnia zdanie podmiotowe od bezpodmiotowego, formułuje i zasadnie wykorzystuje zdanie bezpodmiotowe, zna różne rodzaje podmiotów i orzeczeń i świadomie je stosuje, przeprowadza rozbiór logiczny zdania, wydziela związek główny i związki poboczne zdania, wyróżnia związek zgody, rządu i przynależności.

Formy wypowiedzi:

Opinia i jej uzasadnienie, dyskusja- potrafi wyrazić swoją opinię zna i stosuje zwroty służące podkreśleniu własnego zdania zarówno wtedy, gdy jest go całkowicie pewien, jak i wtedy, gdy się waha, umie ją uzasadnić za pomocą argumentów, zna i używa zwrotów wprowadzających poszczególne argumenty, uczestniczy w dyskusji, przedstawia swoje zdanie, przyjmuje poglądy innych lub z nimi polemizuje, potrafi dyskutować w sposób kulturalny, szanując odmienną opinię innych dyskutantów, stosuje zwroty grzecznościowe sprzyjające kulturalnej wymianie poglądów.

Opowiadanie z elementami innych form wypowiedzi, np. dialogu, opisu, charakterystyki- potrafi napisać opowiadanie z zachowaniem reguł rządzących tą formą wypowiedzi, stara się posługiwać odpowiednim i barwnym słownictwem.

Recenzja- potrafi wygłosić lub zredagować recenzję np. książki, filmu, spektaklu, odróżnia część sprawozdawczą od oceniającej, zwracając szczególną uwagę na tę ostatnią, posługuje się słownictwem oceniającym i wartościującym oraz słownictwem z różnych dziedzin sztuki w zależności od tematu recenzji.

Zaproszenie, dedykacja, ogłoszenie- potrafi napisać zaproszenie, dedykację, ogłoszenie, zna funkcję tych form użytkowych, redaguje tekst zwięzły, spójny, zawierający niezbędne informacje, posługuje się odpowiednim słownictwem.

Opis, rozmowa o dziele plastycznym- potrafi w formie ustnej lub pisemnej opisać reprodukcję dzieła sztuki, wyrazić swoje odczucia i refleksje, stosując słownictwo wartościujące i oceniające, posługuje się podstawowym słownictwem z zakresu sztuk plastycznych.

Redakcja tekstu pisemnego- potrafi napisać twórczy plan swojej wypowiedzi pisemnej, redaguje wypowiedź, sprawdzając tekst napisany na brudno, szukając błędów i poprawiając błędy językowe, stylistyczne, ortograficzne i interpunkcyjne, dba o kompozycję wypowiedzi, stosuje akapity, dba o estetykę pisma.

KSZTAŁCENIE LITERACKO-KULTUROWE:

• *Biblia** - fragmenty *Księgi Rodzaju*

(*Opis stworzenia świata i ludzkości**), *Przypowieść * o siewcy*

, • mit o Tezeuszu, kontekst muzyczny: oratorium J. Haydna *Stworzenie świata* (fragm.),

• *Pieśń o Rolandzie** (fragm.),

• Jan Kochanowski – wybrane fraszki*,

• Ignacy Krasicki - wybrane bajki*,

• Adam Mickiewicz – wybrane bajki*, wybrana ballada*, np. *Świtezianka*, *Dziady cz. II**,

- Bolesław Prus* - wybrana nowela,
- Sławomir Mrożek* - wybrane opowiadanie, np. *Śpiąca królewna, Artysta*,
- Antoine de Saint-Exupéry *Mały Księżę**,
- poeci polscy XX w.: Maria Pawlikowska-Jasnorzewska*, Kazimierz Wierzyński*, Wisława Szymborska*, Zbigniew Herbert*, ks. Jan Twardowski*, Adam Zagajewski,
- K. Dickens *Opowieść wigilijna*,
- Aleksander Fredro *Zemsta**
- Wiliam Szekspir *Romeo i Julia**,

konteksty muzyczny i audiowizualny: balet S. Prokofiewa *Romeo i Julia* (fragmenty), wybrana filmowa adaptacja dramatu lub spektakl Teatru Telewizji w reżyserii J. Gruzy (1974),

- wybrana powieść: przygodowa i obyczajowa podejmująca tematykę dojrzewania*,

- zna teksty literackie wymienione w programie, dzieli się refleksjami i odczuciami na ich temat, potrafi sprecyzować ich temat i problematykę odróżnia utwory realistyczne od fantastycznych i groteskowych, potrafi streścić utwór, scharakteryzować bohaterów, podać jak najwięcej informacji o podmiocie lirycznym w wierszu, nazwać jego uczucia, odróżnia narrację pierwszoosobową od trzecioosobowej i rozumie ich funkcję w tekście, wskazuje i nazywa użyte w utworze środki artystyczne, zna elementy konstrukcyjne utworu; rozpoznaje rodzaje i gatunki literackie, nie myli rodzaju i gatunku; odróżnia utwory kultury wysokiej od utworów kultury popularnej, posługuje się tymi pojęciami; zna budowę dramatu, potrafi porównywać między sobą utwory literackie, dostrzega podobieństwa, rozpoznaje te same motywy w różnych tekstach, potrafi przedstawić propozycję odczytania utworu i uzasadnić ją, w interpretacji uwzględnia konteksty, np. biograficzny, historyczny, interpretuje głosowo wybrane utwory lub ich fragmenty, posługuje się pojęciami dotyczącymi wartości i ich przeciwieństw, potrafi wskazać je w czytanych tekstach, rozpoznaje w utworach podstawowe zagadnienia egzystencjalne i potrafi o nich rozmawiać; dostrzega różnorodność postaw społecznych, obyczajowych, narodowych, religijnych, etycznych i kulturowych.

• **teatr**- zna i posługuje się podstawowymi pojęciami z zakresu teatru i dramatu, potrafi nazwać znaki teatralne, wie, że istnieją różne odmiany teatru, np. opera, pantomima, balet.

• **film**- wie, co to jest adaptacja filmowa, potrafi wymienić przykłady dzieł filmowych przeniesionych na ekran, rozumie zasady rządzące adaptacją, zna pojęcia *scenariusz*, *scenopis*, nie myli ich z tekstem sztuki teatralnej, zna pojęcie *film dokumentalny* i umie odróżnić go od filmu fabularnego.

• **prasa**- zna pojęcia *informacja*, *reportaż*, *felieton*, potrafi odróżnić informację prasową od innych tekstów

dziennikarskich i rozumie jej funkcje.

Ocenę dobrą

otrzymuje uczeń, który opanował w dobrym stopniu zakres wiadomości i umiejętności określony programem nauczania dla klasy pierwszej gimnazjum:

KSZTAŁCENIE JĘZYKOWE:

Fleksja:

Czasownik - rozpoznaje czasownik, odróżnia formę osobową od nieosobowej, poprawnie tworzy i stosuje czasowniki w różnych formach, zna zasady ortograficzne związane z pisownią partykuł *nie* i *by* z czasownikiem, popełnia drobne błędy podczas odróżniania czasowników dokonanych od niedokonanych, przechodnych od nieprzechodnych, dostrzega różnicę między stroną czynną i bierną, przekształca zdania w stronie czynnej na bierną i odwrotnie, zna funkcję czasownika w zdaniu.

Rzeczownik- rozpoznaje rzeczownik, poprawnie stosuje różne formy rzeczownika, a w wypadku rzeczowników o trudnej odmianie świadomie korzysta z odpowiednich słowników, zna

zasady ortograficzne (pisownia z partykułą *nie*, małą i wielką literą, zakończeń *-ji, -ii, -i*), zna funkcję rzeczownika w zdaniu.

Przymiotnik- rozpoznaje przymiotnik, zna jego zastosowanie i świadomie z tej wiedzy korzysta, umie stopniować przymiotniki i stosuje odpowiednie stopnie ze względu na przekazywaną informację i intencję wypowiedzi, dostosowuje formę przymiotnika do rzeczownika, zna zasady ortograficzne (pisownia z partykułą *nie*, małą i wielką literą), zna funkcję przymiotnika w zdaniu.

Liczebnik- rozpoznaje różne rodzaje liczebników, dostosowuje formy rzeczownika i czasownika do liczebnika, wie, kiedy używać liczebników zbiorowych i czyni to prawidłowo, zna funkcję liczebnika w zdaniu.

Przysłówek- rozpoznaje przysłówki, zna ich zastosowanie, umie je stopniować i stosuje odpowiednie stopnie ze względu na przekazywaną informację i intencję wypowiedzi, umie rozpoznać przysłówki, których się nie stopniuje, zna zasady ortograficzne (pisownia z partykułą *nie*), zna funkcję przysłówka w zdaniu.

Zaimek- rozpoznaje różne typy zaimków, zna ich funkcję i potrafi wykorzystać je w zdaniu, zastępując nimi inne części mowy, popełniając nieliczne błędy stosuje dłuższe i krótsze formy zaimków rzeczownych, stara się używać poprawnych form wszystkich typów zaimków.

Przyimek- rozpoznaje przymyki, wie, co to jest wyrażenie przymikowe, zna zasady ortograficzne związane z pisownią przymików złożonych i wyrażeń przymikowych.

Spójnik- rozpoznaje spójniki, prawidłowo używa ich w zdaniach pojedynczych i złożonych, przekształca zdania pojedyncze na złożone, używając spójników, zna zasady interpunkcyjne i poprawnie je stosuje.

Partykuła- rozpoznaje partykuły, zna funkcję partykuły i potrafi stosować tę część mowy ze względu na treść i intencję wypowiedzi, zna zasady ortograficzne dotyczące pisowni łącznej i oddzielnej niektórych partykuł.

Wykrzyknik- rozpoznaje wykrzykniki, zna ich funkcję i potrafi je stosować w celu uwydatnienia emocji, zna zasady interpunkcyjne .

Składnia zdania pojedynczego:

Zdanie, równoważnik zdania- odróżnia równoważnik zdania od zdania, umie przekształcać je wzajemnie, zna i świadomie używa różnych zdań pojedynczych ze względu na treść i intencję wypowiedzi, zna zasady interpunkcyjne w zdaniu pojedynczym, a stosując je, popełnia sporadycznie błędy.

Części zdania pojedynczego- rozpoznaje części zdania, zna ich znaczenie i funkcję, potrafi je świadomie zastosować w zdaniu, odróżnia zdanie podmiotowe od bezpodmiotowego, zna różne rodzaje podmiotów i orzeczeń i świadomie je stosuje, przeprowadza, nie popełniając rażących błędów, rozbiór logiczny zdania.

Formy wypowiedzi:

Opinia i jej uzasadnienie, dyskusja- potrafi wyrazić swoją opinię zna i stosuje zwroty służące podkreśleniu własnego zdania zarówno wtedy, gdy jest go całkowicie pewien, jak i wtedy, gdy się waha, umie ją uzasadnić za pomocą argumentów, zna i używa zwrotów wprowadzających poszczególne argumenty, uczestniczy w dyskusji, przedstawia swoje zdanie, przyjmuje poglądy innych lub z nimi polemizuje, potrafi dyskutować w sposób kulturalny, szanując odmienną opinię innych dyskutantów, stosuje zwroty grzecznościowe sprzyjające kulturalnej wymianie poglądów.

Opowiadanie z elementami innych form wypowiedzi, np. dialogu, opisu, charakterystyki- potrafi napisać opowiadanie z zachowaniem reguł rządzących tą formą wypowiedzi, stara się posługiwać odpowiednim i barwnym słownictwem.

Recenzja- potrafi wygłosić lub zredagować recenzję np. książki, filmu, spektaklu, odróżnia część sprawozdawczą od oceniającej, zwracając szczególną uwagę na tę ostatnią, posługuje się słownictwem oceniającym i wartościującym .

Zaproszenie, dedykacja, ogłoszenie- potrafi napisać zaproszenie, dedykację, ogłoszenie, zna funkcję tych form użytkowych, redaguje tekst zwięzły, spójny, zawierający niezbędne informacje, posługuje się odpowiednim słownictwem.

Opis, rozmowa o dziele plastycznym- potrafi w formie ustnej lub pisemnej opisać reprodukcję dzieła sztuki, wyrazić swoje odczucia i refleksje.

Redakcja tekstu pisemnego- potrafi napisać twórczy plan swojej wypowiedzi pisemnej, redaguje wypowiedź, sprawdzając tekst napisany na brudno, szukając błędów i poprawiając błędy językowe, stylistyczne, ortograficzne i interpunkcyjne, dba o kompozycję wypowiedzi, stosuje akapity.

KSZTAŁCENIE LITERACKO-KULTUROWE:

• **Biblia*** - fragmenty *Księgi Rodzaju*

(*Opis stworzenia świata i ludzkości**), *Przypowieść * o siewcy*

, • mit o Tezeuszu, kontekst muzyczny: oratorium J. Haydna *Stworzenie świata* (fragm.),

• *Pieśń o Rolandzie** (fragm.),

• Jan Kochanowski – wybrane fraszki*,

• Ignacy Krasicki - wybrane bajki*,

• Adam Mickiewicz – wybrane bajki*, wybrana ballada*, np. *Świtezianka*, *Dziady cz. II**,

• Bolesław Prus* - wybrana nowela,

• Sławomir Mrożek* - wybrane opowiadanie, np. *Śpiąca królewna*, *Artysta*,

• Antoine de Saint-Exupéry *Mały Księż**,

• poeci polscy XX w.: Maria

Pawlikowska-Jasnorzewska*,

Kazimierz Wierzyński*, Wisława

Szyborska*, Zbigniew Herbert*,

ks. Jan Twardowski*, Adam

Zagajewski,

• K. Dickens *Opowieść wigilijna*,

• Aleksander Fredro *Zemsta**

• Wiliam Szekspir *Romeo i Julia**,

konteksty muzyczny i audiowizualny: balet S. Prokofiewa *Romeo i Julia* (fragmenty), wybrana filmowa adaptacja

dramatu lub spektakl Teatru Telewizji w reżyserii J. Gruzdy (1974),

• wybrana powieść: przygodowa i obyczajowa podejmująca tematykę dojrzewania*,

- zna teksty literackie wymienione w programie, dzieli się refleksjami i odczuciami na ich temat,

potrafi sprecyzować ich temat i problematykę odróżnia utwory realistyczne od fantastycznych

-potrafi streścić utwór, scharakteryzować bohaterów, podać informacje o podmiocie

lirycznym w wierszu, nazwać jego uczucia, odróżnia narrację

pierwszoosobową od trzecioosobowej i rozumie ich funkcję w tekście, wskazuje i nazywa

użyte w utworze środki artystyczne; rozpoznaje rodzaje i gatunki literackie, nie myli rodzaju i

gatunku; zna budowę dramatu, potrafi porównywać między sobą utwory literackie, dostrzega

podobieństwa, rozpoznaje te same motywy w różnych tekstach, potrafi przedstawić

propozycję odczytania utworu i uzasadnić ją, interpretuje głosowo

wybrane utwory lub ich fragmenty, posługuje się pojęciami dotyczącymi wartości i ich

przeciwieństw, potrafi wskazać je w czytanych tekstach, rozpoznaje w utworach podstawowe

zagadnienia egzystencjalne i potrafi o nich rozmawiać; dostrzega różnorodność postaw

społecznych, obyczajowych, narodowych, religijnych, etycznych i kulturowych.

• **teatr**- zna i posługuje się podstawowymi pojęciami z zakresu teatru i dramatu, wie, że istnieją różne odmiany teatru, np. opera, pantomima, balet.

• **film**- wie, co to jest adaptacja filmowa, potrafi wymienić przykłady dzieł filmowych

przeniesionych na ekran, rozumie zasady rządzące adaptacją, zna pojęcia *scenariusz*, *scenopis*,

nie myli ich z tekstem sztuki teatralnej, zna pojęcie *film dokumentalny* i umie odróżnić go od

filmu fabularnego.

• **prasa**- zna pojęcia *informacja*, *reportaż*, *felieton*, potrafi odróżnić informację prasową od innych tekstów dziennikarskich i rozumie jej funkcje.

Ocenę dostateczną

otrzymuje uczeń, który w zakresie umożliwiającym postępy w dalszym uczeniu się opanował wiedzę i umiejętności zawarte w podstawie programowej.

KSZTAŁCENIE JĘZYKOWE:

Fleksja:

Czasownik - rozpoznaje czasownik, odróżnia formę osobową od nieosobowej, poprawnie tworzy i stosuje czasowniki w różnych formach.

Rzeczownik- rozpoznaje rzeczownik, poprawnie stosuje różne formy rzeczownika.

Przymiotnik- rozpoznaje przymiotnik, zna jego zastosowanie, umie stopniować przymiotniki, dostosowuje formę przymiotnika do rzeczownika.

Liczebnik- rozpoznaje różne rodzaje liczebników, dostosowuje formy rzeczownika i czasownika do liczebnika.

Przysłówek- rozpoznaje przysłówki, zna ich zastosowanie, umie je stopniować i stosuje odpowiednie stopnie ze względu na przekazywaną informację i intencję wypowiedzi.

Zaimek- rozpoznaje zaimki, zna ich funkcję i potrafi wykorzystać je w zdaniu, zastępując nimi inne części mowy.

Przyimek- rozpoznaje przyimki, wie, co to jest wyrażenie przyimkowe.

Spójnik- rozpoznaje spójniki, prawidłowo używa ich w zdaniach pojedynczych i złożonych.

Partykuła- rozpoznaje partykuły, zna funkcję partykuły i potrafi stosować tę część mowy w wypowiedziach.

Wykrzyknik- rozpoznaje wykrzykniki, zna ich funkcję i potrafi je stosować w celu uwydatnienia emocji.

Składnia zdania pojedynczego:

Zdanie, równoważnik zdania- odróżnia równoważnik zdania od zdania, umie przekształcać je wzajemnie.

Części zdania pojedynczego- rozpoznaje części zdania, zna ich znaczenie i funkcję, potrafi je zastosować w zdaniu.

Formy wypowiedzi:

Opinia i jej uzasadnienie, dyskusja- potrafi wyrazić swoją opinię zna i stosuje zwroty służące podkreśleniu własnego zdania . Zna i używa zwrotów wprowadzających poszczególne argumenty, uczestniczy w dyskusji, przedstawia swoje zdanie, potrafi dyskutować w sposób kulturalny, szanując odmienną opinię innych dyskutantów, stosuje zwroty grzecznościowe sprzyjające kulturalnej wymianie poglądów.

Opowiadanie z elementami innych form wypowiedzi, np. dialogu, opisu, charakterystyki- potrafi napisać opowiadanie z zachowaniem reguł rządzących tą formą wypowiedzi, stara się posługiwać odpowiednim słownictwem.

Recenzja- potrafi zredagować recenzję np. książki i filmu, posługuje się słownictwem oceniającym.

Zaproszenie, dedykacja, ogłoszenie- potrafi napisać zaproszenie, dedykację, ogłoszenie, zna funkcję tych form użytkowych, redaguje tekst zwięzły, spójny, zawierający niezbędne informacje, posługuje się odpowiednim słownictwem.

Opis, rozmowa o dziele plastycznym- potrafi w formie ustnej lub pisemnej opisać reprodukcję dzieła sztuki.

Redakcja tekstu pisemnego- potrafi napisać twórczy plan swojej wypowiedzi pisemnej, redaguje wypowiedź, dba o kompozycję wypowiedzi, stosuje akapity.

KSZTAŁCENIE LITERACKO-KULTUROWE:

• *Biblia** - fragmenty *Księgi Rodzaju*

(*Opis stworzenia świata i ludzkości**), *Przypowieść * o siewcy*

• mit o Tezeuszu, kontekst muzyczny: oratorium J. Haydna *Stworzenie świata* (fragm.),

- *Pieśń o Rolandzie** (fragm.),
  - Jan Kochanowski – wybrane fraszki*,
  - Ignacy Krasicki - wybrane bajki*,
  - Adam Mickiewicz – wybrane bajki*, wybrana ballada*, np. *Świtezianka*, *Dziady cz. II**,
  - Bolesław Prus* - wybrana nowela,
  - Sławomir Mrożek* - wybrane opowiadanie, np. *Śpiąca królowna*, *Artysta*,
  - Antoine de Saint-Exupéry *Mały Księżę**,
  - poeci polscy XX w.: Maria Pawlikowska-Jasnorzewska*, Kazimierz Wierzyński*, Wisława Szymborska*, Zbigniew Herbert*, ks. Jan Twardowski*, Adam Zagajewski,
  - K. Dickens *Opowieść wigilijna*,
  - Aleksander Fredro *Zemsta**
  - Wiliam Szekspir *Romeo i Julia**
- konteksty muzyczny i audiowizualny: balet S. Prokofiewa *Romeo i Julia* (fragmenty), wybrana filmowa adaptacja dramatu lub spektakl Teatru Telewizji w reżyserii J. Gruzzy (1974),
- wybrana powieść: przygodowa i obyczajowa podejmująca tematykę dojrzewania*,
  - zna teksty literackie wymienione w programie, potrafi sprecyzować ich temat;
  - potrafi streścić utwór, scharakteryzować bohaterów, podać informacje o podmiocie lirycznym w wierszu, nazwać jego uczucia, odróżnia narrację pierwszoosobową od trzecioosobowej, wskazuje i nazywa użyte w utworze środki artystyczne; rozpoznaje rodzaje ; zna budowę dramatu, rozpoznaje te same motywy w różnych tekstach.
  - **teatr**- zna podstawowe pojęcia z zakresu teatru i dramatu, wie, że istnieją różne odmiany teatru, np. opera, pantomima, balet.
  - **film**- wie, co to jest adaptacja filmowa, potrafi wymienić przykłady dzieł filmowych przeniesionych na ekran, rozumie zasady rządzące adaptacją, wie, co to jest *scenariusz*.
  - **prasa**- zna pojęcia *informacja*, *reportaż*, potrafi odróżnić informację prasową od innych tekstów dziennikarskich .

Ocenę dopuszczającą

otrzymuje uczeń, którego wiedza i umiejętności pozwalają na samodzielne lub przy pomocy nauczyciela wykonanie zadań o niewielkim stopniu trudności.

KSZTAŁCENIE JĘZYKOWE:

Fleksja:

Czasownik - rozpoznaje czasownik, odróżnia formę osobową od nieosobowej.

Rzeczownik- rozpoznaje rzeczownik, poprawnie stosuje różne formy rzeczownika.

Przymiotnik- rozpoznaje przymiotnik, zna jego zastosowanie, umie stopniować przymiotniki.

Liczebnik- rozpoznaje liczebniki.

Przysłówek- rozpoznaje przysłówki, umie je stopniować .

Zaimek- rozpoznaje zaimki.

Przyimek- rozpoznaje przyimki.

Spójnik- rozpoznaje spójniki, prawidłowo używa ich w zdaniach pojedynczych i złożonych.

Partykuła- rozpoznaje partykuły.

Wykrzyknik- rozpoznaje wykrzykniki.

Składnia zdania pojedynczego:

Zdanie, równoważnik zdania- odróżnia równoważnik zdania od zdania.

Części zdania pojedynczego- rozpoznaje części zdania.

Formy wypowiedzi:

Opinia i jej uzasadnienie, dyskusja- potrafi wyrazić swoją opinię .

Opowiadanie z elementami innych form wypowiedzi, np. dialogu, opisu, charakterystyki- potrafi napisać opowiadanie z zachowaniem reguł rządzących tą formą wypowiedzi.

Zaproszenie, dedykacja, ogłoszenie- potrafi napisać zaproszenie, dedykację, ogłoszenie, redaguje tekst zawierający niezbędne informacje, posługuje się odpowiednim słownictwem.

Opis, rozmowa o dziele plastycznym- potrafi w formie ustnej lub pisemnej opisać reprodukcję dzieła sztuki.

Redakcja tekstu pisemnego- potrafi napisać plan swojej wypowiedzi pisemnej, redaguje wypowiedź, stosuje akapity.

KSZTAŁCENIE LITERACKO-KULTUROWE:

• *Biblia** - fragmenty *Księgi Rodzaju*

(*Opis stworzenia świata i ludzkości**), *Przypowieść * o siewcy*

, • mit o Tezeuszu, kontekst muzyczny: oratorium J. Haydna *Stworzenie świata* (fragm.),

• *Pieśń o Rolandzie** (fragm.),

• Jan Kochanowski – wybrane fraszki*,

• Ignacy Krasicki - wybrane bajki*,

• Adam Mickiewicz – wybrane bajki*, wybrana ballada*, np. *Świtezianka*, *Dziady cz. II**,

• Bolesław Prus* - wybrana nowela,

• Sławomir Mrożek* - wybrane opowiadanie, np. *Śpiąca królewna*, *Artysta*,

• Antoine de Saint-Exupéry *Mały Księżę**,

• poeci polscy XX w.: Maria

Pawlikowska-Jasnorzewska*,

Kazimierz Wierzyński*, Wisława

Szymborska*, Zbigniew Herbert*,

ks. Jan Twardowski*, Adam

Zagajewski,

• K. Dickens *Opowieść wigilijna*,

• Aleksander Fredro *Zemsta**

• Wiliam Szekspir *Romeo i Julia**,

konteksty muzyczny i audiowizualny: balet S. Prokofiewa *Romeo i Julia* (fragmenty), wybrana filmowa adaptacja

dramatu lub spektakl Teatru Telewizji w reżyserii J. Gruzy (1974),

• wybrana powieść: przygodowa i obyczajowa podejmująca tematykę dojrzewania*,

- zna teksty literackie wymienione w programie, potrafi sprecyzować ich temat;

- potrafi z pomocą nauczyciela streścić utwór i scharakteryzować bohaterów.

• **film-** wie, co to jest adaptacja filmowa, potrafi wymienić przykłady dzieł filmowych przeniesionych na ekran.

• **prasa-** wie czym jest prasa i jaka jest jej funkcja.

Ocene niedostateczną

otrzymuje uczeń, który nie opanował wiedzy i umiejętności zawartych w podstawie programowej w stopniu umożliwiającym przy pomocy nauczyciela wykonanie zadań o niewielkim stopniu trudności.

KLASA DRUGA

Ocenę celującą

otrzymuje uczeń, który opanował pełny zakres wiadomości i umiejętności określony programem nauczania dla klasy pierwszej gimnazjum:

- twórczo oraz samodzielnie rozwija własne uzdolnienia i zamiłowania;
- bezbłędnie wypowiada się ustnie i pisemnie — jego wypowiedzi cechują się dojrzałością myślenia;
- nie powiela cudzych poglądów, potrafi krytycznie ustosunkować się do językowej, literackiej i kulturalnej rzeczywistości;
- bierze udział w konkursach literackich, ortograficznych, osiąga w nich sukcesy;
- podejmuje działalność literacką lub kulturalną w różnych formach szkolnych, prezentuje wysoki poziom merytoryczny oraz artystyczny.

Ocenę bardzo dobrą

otrzymuje uczeń, który opanował pełny zakres wiadomości i umiejętności określony programem nauczania dla klasy drugiej gimnazjum:

KSZTAŁCENIE JEZYKOWE:

Fleksja:

Czasownik- rozpoznaje różne nieosobowe formy czasownika, wie, czym różnią się od formy osobowej, zna ich funkcję w zdaniu, potrafi tworzyć prawidłowo imiesłowiy, zna zasady ortograficzne (pisownia z partykułą *nie*).

Zdanie złożone współrzędnie i podrzędnie, imiesłowowy równoważnik zdania- odróżnia zdanie złożone współrzędnie od zdania złożonego podrzędnie, rozpoznaje rodzaje zdań złożonych współrzędnie i zdań podrzędnych, zna i poprawnie stosuje zasady interpunkcyjne w zdaniach złożonych, umie graficznie przedstawić budowę zdań złożonych (wykres zdania), potrafi tworzyć różne rodzaje zdań złożonych, potrafi tworzyć zdania złożone współrzędnie ze zdań pojedynczych, potrafi przekształcać zdania pojedyncze na złożone podrzędnie i odwrotnie, wyróżnia i potrafi utworzyć imiesłowowy równoważnik zdania, zna jego funkcję, potrafi prawidłowo przekształcać imiesłowowy równoważnik zdania na zdanie podrzędne i odwrotnie, zna zasady interpunkcyjne związane z imiesłowowym równoważnikiem zdania i poprawnie je stosuje, potrafi prawidłowo używać imiesłowowego równoważnika zdania, wie, kiedy jest to niemożliwe.

Wyrazy podstawowe i pochodne- wie, co to jest wyraz podstawowy i pochodny, zna budowę słowotwórczą wyrazu pochodnego, zna zasady powstawania wyrazów, potrafi oddzielić podstawę słowotwórczą od formantu, wie, że w podstawie słowotwórczej mogą zachodzić oboczności i potrafi je wskazać, zna różne rodzaje formantów, ma świadomość, jakie funkcje pełni formant w powstawaniu różnych kategorii znaczeniowych wyrazu, nie myli słowotwórczej budowy wyrazu z fleksyjną.

Rodzina wyrazów- wie, co to jest rodzina wyrazów, potrafi wskazać i tworzyć wyrazy z tej samej rodziny, wie, co to rdzeń wyrazu i potrafi go wskazać, nie myli rdzenia z podstawą słowotwórczą, wie, że istnieją rdzenie oboczne i potrafi wskazać występujące między nimi oboczności, nie myli wyrazów pokrewnych i bliskoznacznych.

Wyrazy złożone- potrafi odróżnić wyrazy złożone od prostych, potrafi tworzyć wyrazy złożone, zna ich budowę potrafi wskazać formanty, zna zasadę ortograficzną (pisownia z łącznikiem lub bez).

Skrótowce i skróty- potrafi odróżnić skróty od skrótowców, zna zasady ortograficzne rządzące pisownią skrótowców, potrafi je prawidłowo wymawiać i odmieniać, a w razie wątpliwości potrafi skorzystać z odpowiedniego słownika, wie, które skrótowce się nie odmieniają, potrafi dostosować formę czasownika do skrótowca, zna zasady interpunkcyjne dotyczące skrótów i stosuje je, zna najczęściej używane skróty.

Formy wypowiedzi:

Diskusja- doskonali swoją umiejętność uczestniczenia w dyskusji, zwracając szczególną uwagę na uprzejmość i kulturę słowa.

Recenzja- doskonali swoją umiejętność pisania recenzji, wzbogaca ją o słownictwo z dziedziny gatunków filmowych i montażu.

Rozprawka- potrafi pisać rozprawkę, wie, co to jest: teza, hipoteza, argument, kontrargument, zna zasady kompozycyjne rządzące rozprawką, stosuje odpowiedni dla tej formy wypowiedzi język i styl, dba o logikę argumentacji, umie posłużyć się cytatem, odpowiednio go zapisać, stworzyć przypis.

Charakterystyka porównawcza- potrafi napisać charakterystykę porównawczą, wie, kiedy posłużyć się tą formą wypowiedzi, zna jej zasady kompozycyjne, potrafi scharakteryzować i ocenić postacie, o których pisze, umie posłużyć się odpowiednim słownictwem: opisującym, charakteryzującym, oceniającym i wartościującym.

Opis przeżyć wewnętrznych- potrafi napisać opis przeżyć wewnętrznych, zna jego elementy, stosuje barwne słownictwo, plastyczne określenia, związki frazeologiczne nazywające uczucia, emocje, stany psychiczne.

Sprawozdanie- potrafi napisać sprawozdanie, zna cel tej formy wypowiedzi, jej budowę, przestrzega kolejności chronologicznej zdarzeń, potrafi dokonać selekcji materiału, pamięta o zwężności i rzeczowości, stosuje odpowiedni styl i słownictwo.

Wywiad- próbuje przeprowadzać wywiad, wybiera rozmówcę temat, stara się w miarę swoich możliwości poszerzyć swoją wiedzę o rozmówcy lub temacie, korzystając z dostępnych źródeł informacji, przygotowuje pytania, redaguje przeprowadzoną rozmowę.

KSZTAŁCENIE LITERACKO-KULTUROWE:

• *Biblia** – fragmenty *Księgi Rodzaju* i *Księgi Wyjścia (Wygnanie z Raju, Wędrowka do Ziemi Obiecanej)*,

kontekst muzyczny: J. F. Händel *Izrael w Egipcie* – fragmenty oratorium, **kontekst filmowy:** jedna z części *Dekalogu* w reżyserii K. Kieślowskiego, np. I lub X,

• przypowieść ewangeliczna* (*Syn marnotrawny*),

• Homer - fragmenty *Iliady** i *Odysei**,

• *O Królu Arturze i Rycerzach*

Okrągłego Stołu (fragm.),

• Jan Kochanowski *Treny**: V, VII, VIII,

• Sławomir Mrożek* - wybrane opowiadanie, np. *Baba*, dramat *A/a pełnym morzu* (fragm.), kontekst muzyczny: groteska w muzyce, np. *Włazi kotek na dach i Bach!* sł. i muz. M. Matuszewski,

• Ernest Hemingway – wybrane opowiadanie, np. *Stary człowiek i morze*,

• poeci XX w.: Bolesław Leśmian, Julian Tuwim*, Konstanty Ildefons Gałczyński*, Czesław Miłosz*, ks. Jan Twardowski*, Wisława Szymborska*, Zbigniew Herbert*, Tadeusz Różewicz, Miron Białoszewski,

• Miron Białoszewski – *Pamiętnik z powstania warszawskiego** (fragm.),

• utwór podejmujący problematykę Holocaustu*, np. wybrane opowiadanie Idy Fink, kontekst filmowy: A. Wajda *Korczak* (1990) (fragm.)

lub S. Spielberg *Lista Schindlera* (1993) (fragm.),

• Aleksander Kamiński *Kamienie na szaniec**, kontekst filmowy: *Akcja pod Arsenałem*, reż. J. Łomnicki (1977),

• Henryk Sienkiewicz* wybrana powieść historyczna, np. *Krzyżacy*, *Quo vadis*, *Potop*, kontekst filmowy: adaptacja wybranej powieści historycznej Sienkiewicza,

• Moliere *Skąpiec**,

• wybrany utwór detektywistyczny*, np. Agata Christie *Dwanaście prac Herkulesa* lub *Dziesięciu małych Murzynków (I nie było już nikogo)*,

-zna teksty literackie wymienione w programie, dzieli się refleksjami i odczuciami na ich temat, potrafi sprecyzować ich temat i problematykę, odróżnia utwory realistyczne od fantastycznych i groteskowych, potrafi streścić utwór, scharakteryzować bohaterów, podać jak najwięcej informacji o podmiocie lirycznym w wierszu, nazwać jego uczucia, odróżnia narrację pierwszoosobową od trzecioosobowej i rozumie ich funkcję w tekście, wskazuje i nazywa użyte w utworze środki artystyczne, zna elementy konstrukcyjne utworu;

rozpoznaje rodzaje i gatunki literackie, nie myli rodzaju i gatunku; odróżnia utwory kultury wysokiej od utworów kultury popularnej, posługuje się tymi pojęciami; zna budowę dramatu, potrafi porównywać między sobą utwory literackie, dostrzega podobieństwa, rozpoznaje te same motywy w różnych tekstach, potrafi przedstawić propozycję odczytania utworu i uzasadnić ją, w interpretacji uwzględnia konteksty, np. biograficzny, historyczny, interpretuje głosowo wybrane utwory lub ich fragmenty, posługuje się pojęciami dotyczącymi wartości i ich przeciwieństw, potrafi wskazać je w czytanych tekstach, rozpoznaje w

utworach podstawowe zagadnienia egzystencjalne i potrafi o nich rozmawiać; dostrzega różnorodność postaw społecznych, obyczajowych, narodowych, religijnych, etycznych i kulturowych.

Film- zna pojęcie gatunku filmowego; zna najważniejsze gatunki filmowe i potrafi je od siebie odróżnić na podstawie najbardziej charakterystycznych cech; potrafi podać przykłady filmów reprezentujących dany gatunek; zna pojęcie montażu filmowego i rozumie jego funkcję w dziele filmowym. Uczeń: wie, na czym polega specyfika współczesnego radia pozostającego w kręgu kultury popularnej; uświadamia sobie jego wady i zalety.

Telewizja- zna pojęcia *kultura popularna* i *masowa*, rozpoznaje gatunki telewizyjne z kręgu kultury masowej: telenowela, opera mydlana, sitcom, wideoklip, reality show; zna ich specyfikę i potrafi je krytycznie ocenić, rozumie specyfikę reklamy; jest jej świadomym odbiorcą.

Ocenę dobra

otrzymuje uczeń, który opanował w dobrym stopniu zakres wiadomości i umiejętności określony programem nauczania dla klasy drugiej gimnazjum:

KSZTAŁCENIE JĘZYKOWE:

Fleksja:

Czasownik- rozpoznaje różne nieosobowe formy czasownika, wie, czym różnią się od formy osobowej, zna ich funkcję w zdaniu, potrafi tworzyć prawidłowo imiesłowowy, zna zasady ortograficzne (pisownia z partykułą *nie*).

Zdanie złożone współrzędnie i podrzędnie, imiesłowowy równoważnik zdania- odróżnia zdanie złożone współrzędnie od zdania złożonego podrzędnie, rozpoznaje rodzaje zdań złożonych współrzędnie i zdań podrzędnych, zna i poprawnie stosuje zasady interpunkcyjne w zdaniach złożonych, umie graficznie przedstawić budowę zdań złożonych (wykres zdania), potrafi tworzyć różne rodzaje zdań złożonych, potrafi tworzyć zdania złożone współrzędnie ze zdań pojedynczych, potrafi przekształcać zdania pojedyncze na złożone podrzędnie i odwrotnie, wyróżnia i potrafi utworzyć imiesłowowy równoważnik zdania, zna zasady interpunkcyjne związane z imiesłowowym równoważnikiem zdania i poprawnie je stosuje, potrafi prawidłowo używać imiesłowowego równoważnika zdania.

Wyrazypodstawowe i pochodne- wie, co to jest wyraz podstawowy i pochodny, zna budowę słowotwórczą wyrazu pochodnego, zna zasady powstawania wyrazów, potrafi oddzielić podstawę słowotwórczą od formantu, wie, że w podstawie słowotwórczej mogą zachodzić oboczności i potrafi je wskazać, zna różne rodzaje formantów, nie myli słowotwórczej budowy wyrazu z fleksyjną.

Rodzina wyrazów- wie, co to jest rodzina wyrazów, potrafi wskazać i tworzyć wyrazy z tej samej rodziny, wie, co to rdzeń wyrazu i potrafi go wskazać, nie myli rdzenia z podstawą słowotwórczą, nie myli wyrazów pokrewnych i bliskoznacznych.

Wyrazyzłożone- potrafi odróżnić wyrazy złożone od prostych, potrafi tworzyć wyrazyzłożone, zna ich budowę potrafi wskazać formanty, zna zasadę ortograficzną (pisownia z łącznikiem lub bez).

Skrótowce i skróty- potrafi odróżnić skróty od skrótowców, zna zasady ortograficzne rządzące pisownią skrótowców, potrafi je prawidłowo wymawiać i odmieniać, a w razie wątpliwości potrafi skorzystać z odpowiedniego słownika, potrafi dostosować formę czasownika do skrótowca, zna zasady interpunkcyjne dotyczące skrótów i stosuje je, zna najczęściej używane skróty.

Formy wypowiedzi:

Dyskusja- doskonali swoją umiejętność uczestniczenia w dyskusji, zwracając szczególną uwagę na uprzejmość i kulturę słowa.

Recenzja- doskonali swoją umiejętność pisania recenzji, wzbogaca ją o słownictwo z dziedziny gatunków filmowych.

Rozprawka- potrafi pisać rozprawkę wie, co to jest: teza, hipoteza, argument, kontrargument, zna zasady kompozycyjne rządzące rozprawką, stosuje odpowiedni dla tej formy wypowiedzi język i styl, dba o logikę argumentacji, umie posłużyć się cytatem, odpowiednio go zapisać.

Charakterystyka porównawcza- potrafi napisać charakterystykę porównawczą, wie, kiedy posłużyć się tą formą wypowiedzi, zna jej zasady kompozycyjne, potrafi scharakteryzować i ocenić postacie, o których pisze, umie posłużyć się odpowiednim słownictwem: opisującym, charakteryzującym, oceniającym i wartościującym.

Opis przeżyć wewnętrznych- potrafi napisać opis przeżyć wewnętrznych, zna jego elementy, stosuje barwne słownictwo, związki frazeologiczne nazywające uczucia, emocje, stany psychiczne.

Sprawozdanie- potrafi napisać sprawozdanie, zna cel tej formy wypowiedzi, jej budowę, przestrzega kolejności chronologicznej zdarzeń, pamięta o zwięzłości i rzeczowości, stosuje odpowiedni styl i słownictwo.

Wywiad- próbuje przeprowadzać wywiad, wybiera rozmówcę, temat, stara się w miarę swoich możliwości poszerzyć swoją wiedzę o rozmówcy lub temacie, korzystając z dostępnych źródeł informacji, przygotowuje pytania, redaguje przeprowadzoną rozmowę.

KSZTAŁCENIE LITERACKO-KULTUROWE:

• *Biblia** – fragmenty *Księgi Rodzaju* i *Księgi Wyjścia* (*Wygnanie z Raju, Wędrowka do Ziemi Obiecanej*),

kontekst muzyczny: J. F. Händel *Izrael w Egipcie* – fragmenty oratorium, **kontekst filmowy:** jedna z części *Dekalogu* w reżyserii K. Kieślowskiego, np. I lub X,

• przypowieść ewangeliczna* (*Syn marnotrawny*),

• Homer - fragmenty *Iliady** i *Odysei**,

• O *Królu Arturze i Rycerzach Okrągłego Stołu* (fragm.),

• Jan Kochanowski *Treny**: V, VII, VIII,

• Sławomir Mrożek* - wybrane opowiadanie, np. *Baba*, dramat *A/a pełnym morzu* (fragm.), kontekst muzyczny: groteska w muzyce, np. *Wlazł kotek na dach i Bach!* sł. i muz. M. Matuszewski,

• Ernest Hemingway – wybrane opowiadanie, np. *Stary człowiek i morze*,

• poeci XX w.: Bolesław Leśmian, Julian Tuwim*, Konstanty Ildefons Gałczyński*, Czesław Miłosz*,

ks. Jan Twardowski*, Wisława Szymborska*, Zbigniew Herbert*, Tadeusz Różewicz, Miron Białoszewski,

• Miron Białoszewski – *Pamiętnik z powstania warszawskiego** (fragm.),

• utwór podejmujący problematykę Holocaustu*, np. wybrane opowiadanie Idy Fink, kontekst filmowy: A. Wajda *Korczak* (1990) (fragm.)

lub S. Spielberg *Lista Schindlera* (1993) (fragm.),

• Aleksander Kamiński *Kamienie na szaniec**, kontekst filmowy: *Akcja pod Arsenałem*, reż. J. Łomnicki (1977),

• Henryk Sienkiewicz* wybrana powieść historyczna, np. *Krzyżacy, Quo vadis, Potop*, kontekst filmowy: adaptacja wybranej powieści historycznej Sienkiewicza,

• Molier *Skąpiec**,

• wybrany utwór detektywistyczny*, np. Agata Christie *Dwanaście prac Herkulesa* lub *Dziesięciu małych Murzynków* (*I nie było już nikogo*),

-zna teksty literackie wymienione w programie, dzieli się refleksjami i odczuciami na ich temat, potrafi sprecyzować ich temat i problematykę, odróżnia utwory realistyczne od fantastycznych i groteskowych, potrafi streścić utwór, scharakteryzować bohaterów, podać jak najwięcej informacji o podmiocie lirycznym w wierszu, nazwać jego uczucia, odróżnia narrację pierwszoosobową od trzecioosobowej i rozumie ich funkcję w tekście, wskazuje i nazywa użyte w utworze środki artystyczne, zna elementy konstrukcyjne utworu;

rozpoznaje rodzaje i gatunki literackie, nie myli rodzaju i gatunku; odróżnia utwory kultury wysokiej od utworów kultury popularnej, posługuje się tymi pojęciami; zna budowę dramatu, potrafi porównywać między sobą utwory literackie, dostrzega podobieństwa, rozpoznaje te same motywy w różnych tekstach, posługuje się pojęciami dotyczącymi wartości i ich przeciwieństw, potrafi wskazać je w czytanych tekstach; dostrzega różnorodność postaw społecznych, obyczajowych, narodowych, religijnych, etycznych i kulturowych.

Film- zna pojęcie gatunku filmowego; zna najważniejsze gatunki filmowe i potrafi je od siebie odróżnić na podstawie najbardziej charakterystycznych cech; potrafi podać przykłady filmów reprezentujących dany gatunek. Uczeń: wie, na czym polega specyfika współczesnego radia pozostającego w kręgu kultury popularnej; uświadamia sobie jego wady i zalety.

Telewizja- zna pojęcia *kultura popularna* i *masowa*, rozpoznaje gatunki telewizyjne z kręgu kultury masowej: telenowela, opera mydlana, sitcom, wideoklip, reality show; zna ich specyfikę i potrafi je krytycznie ocenić, rozumie specyfikę reklamy; jest jej świadomym odbiorcą.

Ocenę dostateczną

otrzymuje uczeń, który w zakresie umożliwiającym postępy w dalszym uczeniu się opanował wiedzę i umiejętności zawarte w podstawie programowej.

KSZTAŁCENIE JEZYKOWE:

Fleksja:

Czasownik- rozpoznaje różne nieosobowe formy czasownika, wie, czym różnią się od formy osobowej, zna zasady ortograficzne (pisownia z partykułą *nie*).

Zdanie złożone współrzędnie i podrzędnie, imiesłowny równoważnik zdania- odróżnia zdanie złożone współrzędnie od zdania złożonego podrzędnie, rozpoznaje z pomocą nauczyciela rodzaje zdań złożonych współrzędnie i zdań podrzędnych.

Wyrazypodstawowe i pochodne- wie, co to jest wyraz podstawowy i pochodny, zna budowę słowotwórczą wyrazu pochodnego, zna zasady powstawania wyrazów, potrafi oddzielić podstawę słowotwórczą od formantu.

Rodzina wyrazów- wie, co to jest rodzina wyrazów.

Wyrazyzłożone- potrafi odróżnić wyrazy złożone od prostych, potrafi tworzyć wyrazyzłożone.

Skrótowce i skróty- potrafi odróżnić skróty od skrótowców, potrafi je prawidłowo wymawiać i odmieniać, a w razie wątpliwości potrafi skorzystać z odpowiedniego słownika.

Formy wypowiedzi:

Dyskusja- doskonali swoją umiejętność uczestniczenia w dyskusji, zwracając szczególną uwagę na uprzejmość i kulturę słowa.

Recenzja- doskonali swoją umiejętność pisania recenzji.

Rozprawka- potrafi pisać rozprawkę wie, co to jest: teza, argument, zna zasady kompozycyjne rządzące rozprawką, stosuje odpowiedni dla tej formy wypowiedzi język i styl.

Charakterystyka porównawcza- potrafi napisać charakterystykę porównawczą, zna jej zasady kompozycyjne, potrafi scharakteryzować i ocenić postacie, o których pisze.

Opis przeżyć wewnętrznych- potrafi napisać opis przeżyć wewnętrznych, zna jego elementy.

Sprawozdanie- potrafi napisać sprawozdanie, zna cel tej formy wypowiedzi, jej budowę, przestrzega kolejności chronologicznej zdarzeń.

Wywiad- próbuje przeprowadzać wywiad, temat, stara się w miarę swoich możliwości przygotować pytania, redaguje przeprowadzoną rozmowę.

KSZTAŁCENIE LITERACKO-KULTUROWE:

• *Biblia** – fragmenty *Księgi Rodzaju* i *Księgi Wyjścia (Wygnanie z Raju, Wędrowka do Ziemi Obiecanej)*,

kontekst muzyczny: J. F. Händel *Izrael w Egipcie* – fragmenty oratorium, **kontekst filmowy:** jedna z części *Dekalogu* w reżyserii K. Kieślowskiego, np. I lub X,

• przypowieść ewangeliczna* (*Syn marnotrawny*),

• Homer - fragmenty *Iliady** i *Odysei**,

• O *Królu Arturze i Rycerzach Okrągłego Stołu* (fragm.),

• Jan Kochanowski *Treny**: V, VII, VIII,

• Sławomir Mrożek* - wybrane opowiadanie, np. *Baba*, dramat *A/a pełnym morzu* (fragm.), kontekst muzyczny: groteska w muzyce, np. *Wlazł kotek na dach i Bach!* sł. i muz. M. Matuszewski,

• Ernest Hemingway – wybrane opowiadanie, np. *Stary człowiek i morze*,

• poeci XX w.: Bolesław Leśmian, Julian Tuwim*, Konstanty Ildefons Gałczyński*, Czesław Miłosz*, ks.

Jan Twardowski*, Wisława Szymborska*, Zbigniew Herbert*, Tadeusz Różewicz, Miron Białoszewski,

• Miron Białoszewski – *Pamiętnik z powstania warszawskiego** (fragm.),

• utwór podejmujący problematykę Holocaustu*, np. wybrane opowiadanie Idy Fink, kontekst filmowy: A. Wajda *Korczak* (1990) (fragm.) lub S. Spielberg *Lista Schindlera* (1993) (fragm.),

• Aleksander Kamiński *Kamienie na szaniec**, kontekst filmowy: *Akcja pod Arsenalem*, reż. J. Łomnicki (1977),

• Henryk Sienkiewicz* wybrana powieść historyczna, np. *Krzyżacy*, *Quo vadis*, *Potop*, kontekst filmowy: adaptacja wybranej powieści historycznej Sienkiewicza,

• Moliere *Skapiec**,

• wybrany utwór detektywistyczny*, np. Agata Christie *Dwanaście prac Herkulesa* lub *Dziesięciu małych Murzynków (I nie było już nikogo)*,

-zna teksty literackie wymienione w programie, potrafi sprecyzować ich temat i problematykę odróżnia utwory realistyczne od fantastycznych, potrafi streścić utwór, scharakteryzować bohaterów, podać jak najwięcej informacji o podmiocie lirycznym w wierszu, nazwać jego uczucia, odróżnia narrację pierwszoosobową od trzecioosobowej;

rozpoznaje rodzaje i gatunki literackie; zna budowę dramatu, potrafi porównywać między sobą utwory literackie, dostrzega podobieństwa.

Film- zna pojęcie gatunku filmowego; zna najważniejsze gatunki filmowe i potrafi je od siebie odróżnić na podstawie najbardziej charakterystycznych cech; potrafi podać przykłady filmów reprezentujących dany gatunek. Uczeń: wie, na czym polega specyfika współczesnego radia pozostającego w kręgu kultury popularnej; uświadamia sobie jego wady i zalety.

Telewizja- zna pojęcia *kultura popularna* i *masowa*, rozpoznaje gatunki telewizyjne z kręgu kultury masowej: telenowela, opera mydlana, sitcom, wideoklip, reality show; rozumie specyfikę reklamy; jest jej świadomym odbiorcą.

Ocenę dopuszczająca

otrzymuje uczeń, którego wiedza i umiejętności pozwalają na samodzielne lub przy pomocy nauczyciela wykonanie zadań o niewielkim stopniu trudności.

KSZTAŁCENIE JEZYKOWE:

Fleksja:

Czasownik- rozpoznaje różne nieosobowe formy czasownika.

Zdanie złożone współrzędnie i podrzędnie, imiesłowny równoważnik zdania- odróżnia zdanie złożone współrzędnie od zdania złożonego podrzędnie.

Wyrazypodstawowe i pochodne- wie, co to jest wyraz podstawowy i pochodny, z pomocą nauczyciela potrafi dokonać analizy wyrazu pochodnego .

Rodzina wyrazów- wie, co to jest rodzina wyrazów.

Wyrazyzłożone- potrafi odróżnić wyrazy złożone od prostych.

Skrótowce i skróty- potrafi odróżnić skróty od skrótowców, potrafi je prawidłowo wymawiać .

Formy wypowiedzi:

Dyskusja- doskonali swoją umiejętność uczestniczenia w dyskusji, zwracając szczególną uwagę na uprzejmość i kulturę słowa.

Recenzja- podejmuje próby napisania recenzji.

Rozprawka- podejmuje próby napisania rozprawki, wie, co to jest: teza, argument.

Charakterystyka porównawcza- podejmuje próby napisania charakterystyki porównawczej, potrafi wymienić cechy opisywanego bohatera i dokonuje jego oceny.

Opis przeżyć wewnętrznych- stara się napisać opis przeżyć wewnętrznych.

Sprawozdanie- stara się napisać sprawozdanie, zna cel tej formy wypowiedzi, przestrzega kolejności chronologicznej zdarzeń.

Wywiad- próbuje przeprowadzać wywiad, stara się redagować przeprowadzoną rozmowę.

KSZTAŁCENIE LITERACKO-KULTUROWE:

• *Biblia** – fragmenty *Księgi Rodzaju* i *Księgi Wyjścia* (*Wygnanie z Raju, Wędrówka do Ziemi Obiecanej*), **kontekst muzyczny:** J. F. Händel *Izrael w Egipcie* – fragmenty oratorium, **kontekst filmowy:** jedna z części *Dekalogu* w reżyserii K. Kiesłowskiego, np. I lub X,

• przypowieść ewangeliczna* (*Syn marnotrawny*),

• Homer - fragmenty *Iliady** i *Odysei**,

• *O Królu Arturze i Rycerzach Okrągłego Stołu* (fragm.),

• Jan Kochanowski *Treny**: V, VII, VIII,

• Sławomir Mrożek* - wybrane opowiadanie, np. *Baba*, dramat *A/a pełnym morzu* (fragm.), kontekst muzyczny: groteska w muzyce, np. *Wlazł kotek na dach i Bach!* śl. i muz. M. Matuszewski,

• Ernest Hemingway – wybrane opowiadanie, np. *Stary człowiek i morze*,

• poeci XX w.: Bolesław Leśmian, Julian Tuwim*, Konstanty Ildefons Gałczyński*, Czesław Miłosz*, ks. Jan Twardowski*, Wisława Szymborska*, Zbigniew Herbert*, Tadeusz Różewicz, Miron Białoszewski,

• Miron Białoszewski –*Pamiętnik z powstania warszawskiego** (fragm.),

• utwór podejmujący problematykę Holocaustu*, np. wybrane opowiadanie Idy Fink, kontekst filmowy: A. Wajda *Korczak* (1990) (fragm.)

lub S. Spielberg *Lista Schindlera* (1993) (fragm.),

• Aleksander Kamiński *Kamienie na szaniec**, kontekst filmowy: *Akcja pod Arsenalem*, reż. J. Łomnicki (1977),

• Henryk Sienkiewicz* wybrana powieść historyczna, np. *Krzyżacy*, *Quo vadis*, *Potop*, kontekst filmowy: adaptacja wybranej powieści historycznej Sienkiewicza,

• Molier *Skąpiec**,

• wybrany utwór detektywistyczny*, np. Agata Christie *Dwanaście prac Herkulesa* lub *Dziesięciu małych Murzynków (I nie było już nikogo)*,

-zna teksty literackie wymienione w programie, potrafi sprecyzować ich temat, odróżnia narrację pierwszoosobową od trzecioosobowej;

Film- zna pojęcie gatunku filmowego;. Uczeń: wie, na czym polega specyfika współczesnego radia pozostającego w kręgu kultury popularnej.

Telewizja- zna pojęcia *kultura popularna* i *masowa*,; rozumie specyfikę reklamy; jest jej świadomym odbiorcą.

Ocenę niedostateczną

otrzymuje uczeń, który nie opanował wiedzy i umiejętności zawartych w podstawie programowej w stopniu umożliwiającym przy pomocy nauczyciela wykonanie zadań o niewielkim stopniu trudności.

KLASA TRZECIA

Ocenę celującą otrzymuje uczeń, który, opanował pełny zakres wiadomości i umiejętności określony programem nauczania dla klasy trzeciej gimnazjum:

- twórczo oraz samodzielnie rozwija własne uzdolnienia i zamiłowania;
- bezbłędnie wypowiada się ustnie i pisemnie — jego wypowiedzi cechują się dojrzałością myślenia;
- nie powiela cudzych poglądów, potrafi krytycznie ustosunkować się do językowej, literackiej i kulturalnej rzeczywistości;
- bierze udział w konkursach literackich, ortograficznych, osiąga w nich sukcesy;
- podejmuje działalność literacką lub kulturalną w różnych formach szkolnych, prezentuje wysoki poziom merytoryczny oraz artystyczny.

Ocenę bardzo dobrą otrzymuje uczeń, który opanował pełny zakres wiadomości i umiejętności określony programem nauczania dla klasy trzeciej gimnazjum:

KSZTAŁCENIE JĘZYKOWE:

Składnia:

wypowiedzenie wielokrotnie złożone - rozpoznaje wypowiedzenia wielokrotnie złożone i potrafi je zbudować, potrafi graficznie przedstawić budowę wypowiedzenia wielokrotnie złożonego, ma świadomość, że takie wypowiedzenie może składać się ze zdań i ich równoważników, potrafi je odróżnić, zna zasady interpunkcyjne rządzące wypowiedzeniami wielokrotnie złożonymi i stosuje je, potrafi ze zdań pojedynczych stworzyć wypowiedzenie wielokrotnie złożone;

mowa zależna i niezależna - wie, co to jest mowa zależna i niezależna, zna ich funkcje stylistyczne i potrafi odróżnić jedną od drugiej, umie przekształcić mowę niezależną w zależną i odwrotnie, zna zasady interpunkcyjne związane z mową niezależną i zależną i stosuje je, potrafi prawidłowo graficznie zapisać dialog, zna zasady ortograficzne związane z mową niezależną; wie, co to jest cytat, potrafi go prawidłowo zapisać, stosując odpowiednie zasady interpunkcyjne, podaje źródło, z którego zaczerpnął cytat w formie przypisu, wie, jak znaleźć źródło cytatu np. w Internecie;

Fonetyka:

głoska i litera - odróżnia głoskę od litery, zna funkcję *i* (znak zmiękczenia i znak głoski lub tylko znak zmiękczenia), poprawnie zapisuje miękkość głosek, zna i odróżnia samogłoski od spółgłosek, zna funkcję samogłosek, odróżnia od siebie różne rodzaje głosek, zna zasady ortograficzne dotyczące pisowni głosek *ą* i *ę*, ma świadomość, że w języku polskim pisownia wyrazu nie zawsze jest tożsama z jego wymową, poprawnie zapisuje głoski dźwięczne i bezdźwięczne mimo różnic między wymową a pisownią, zna narządy mowy i wie, jaką rolę odgrywają w powstawaniu głosek;

upodobnienia pod względem dźwięczności - zna i potrafi wskazać udźwięcznienie i ubezdźwięcznienie wewnątrzwyrazowe, w wygłosie i międzywyrazowe, rozumie mechanizm powstawania tych zjawisk, zwraca uwagę na trudności ortograficzne stąd wynikające, zna zasady ortograficzne związane z pisownią przedrostków zakończonych głoską dźwięczną lub bezdźwięczną;

uproszczenia grup spółgłoskowych - wie, co to jest uproszczenie grupy spółgłoskowej, zna mechanizm powstawania tego zjawiska, ma świadomość, jakie trudności ortograficzne z tym związane może napotykać, wie, że nie wszystkie uproszczenia grup spółgłoskowych są poprawne, wie, z jakiego słownika skorzystać w razie wątpliwości dotyczących prawidłowej wymowy i potrafi to zrobić;

sylaba, akcent - zna pojęcie sylaby, potrafi wyraz podzielić na sylaby, zna zasady prawidłowego przenoszenia wyrazu z liniiki do liniiki; wie, co to jest akcent, zna zasady prawidłowego akcentowania wyrazów, zna najważniejsze wyjątki;

Słowotwórstwo i słownictwo:

treść i zakres znaczeniowy wyrazu - rozróżnia treść wyrazu od jego zakresu, stosuje wyrazy o znaczeniu ogólnym i szczegółowym ze względu na treść;

synonimy, homonimy, antonimy - zna pojęcia *synonim*, wyraz *bliskoznaczny*, *homonim*, *antonim*, potrafi te wyrazy od siebie odróżnić, zna ich funkcje, wykorzystuje je w praktyce w celu wzbogacenia swojej wypowiedzi i wyrażenia zamierzonych treści, wie, z jakich słowników korzystać;

neologizmy - wie, co to jest neologizm, zna rodzaje neologizmów, potrafi je odróżnić, ma świadomość, że język nie jest strukturą zamkniętą, stale się rozwija, zna zasady poprawności dotyczące neologizmów, ma świadomość, że nie wszystkie są poprawne i potrzebne i stara się je odróżnić, wie, co to jest neologizm artystyczny i potrafi go wskazać w utworze literackim, zna jego funkcję;

archaizmy, archaizacja - wie, co to jest archaizm, potrafi go wskazać, nie myli tego pojęcia z archaizacją, potrafi wskazać utwory, w których zastosowano zabieg archaizacji, zna jego funkcję;

dialekt, dialektyzmy, dialektyzacja - zna pojęcie dialektu, gwary, dialektyzmu, dialektyzacji, nie myli ich, ma świadomość, że oprócz polszczyzny literackiej istnieją dialekty, docenia ich znaczenie; zna funkcję dialektyzacji w utworze literackim i potrafi ją wskazać;

Formy wypowiedzi:

podanie - potrafi napisać podanie, ma świadomość, że ta forma ma charakter urzędowy, zna wszystkie niezbędne elementy podania, przestrzega odpowiedniej formy graficznej, dostosowuje styl i język do charakteru tej formy wypowiedzi;

list prywatny i oficjalny - odróżnia list prywatny od oficjalnego, pamięta o niezbędnych elementach listu i jego formie graficznej, zna zasady ortograficzne związane z pisownią zaimków w liście, dostosowuje styl i słownictwo do charakteru listu, wie, czym jest list otwarty;

wywiad - doskonali umiejętności przeprowadzania i pisania wywiadu;

przemówienie - próbuje napisać i wygłosić przemówienie, zna zasady jego budowy, wybiera adresata i temat, dostosowuje styl i język wypowiedzi do adresata i tematu, stosuje środki retoryczne, stara się wygłosić je tak, aby zainteresować słuchaczy, dba o poprawną dykcję akcent, tempo wypowiedzi, panuje nad gestykulacją i mimiką;

charakterystyka porównawcza - doskonali swoje umiejętności pisania charakterystyki porównawczej, stosuje jej różne modele kompozycyjne;

rozprawka - doskonali swoje umiejętności pisania rozprawki, wplata w nią elementy analizy lub charakterystyki porównawczej;

KSZTAŁCENIE LITERACKO-KULTUROWE:

- *Biblia** - fragmenty *Księgi Rodzaju (Dzieje Noego)*, *Przypowieść* o talentach*, hymn św. Pawła o miłości*;
- Adam Mickiewicz *Reduta Ordoña**;
- Gustaw Herling-Grudziński *Pierścień* ,
- Stanisław Lem* - wybrane opowiadanie, np. z *Dzienników gwiazdowych*,
- Aldous Huxley *Nowy, wspaniały świat* (fragm.),
- John R. R. Tolkien* *Władca Pierścienia* (fragm.),
- Andrzej Sapkowski* - wybrany utwór,
- Ryszard Kapuściński* - fragmenty wybranej książki, np. *Wojny futbolowej*,
- poeci XX w.: Bolesław Leśmian, Krzysztof Kamil Baczyński, Konstanty Ildefons Gałczyński*, Czesław Miłosz*, Zbigniew Herbert*, Wisława Szymborska*, Stanisław Barańczak, Jacek Podsiadło,
- Juliusz Słowacki *Balladyna**;

- wybrana powieść współczesna z literatury polskiej*, np. Antoni Libera *Madame*,
- wybrana powieść współczesna z literatury światowej*, np. Eric Emanuel Schmitt *Oskar i pani Róża* lub Jostein Gaarder *Świat Zofii*,

-zna teksty literackie wymienione w programie, dzieli się refleksjami i odczuciami na ich temat, potrafi sprecyzować ich temat i problematykę, odróżnia utwory realistyczne od fantastycznych i groteskowych, potrafi streścić utwór, scharakteryzować bohaterów, podać jak najwięcej informacji o podmiocie lirycznym w wierszu, nazwać jego uczucia i rozumie ich funkcję w wierszu, odróżnia narrację pierwszoosobową od trzecioosobowej i rozumie ich funkcję w tekście, wskazuje i nazywa użyte w utworze środki artystyczne, zna elementy konstrukcyjne utworu; rozpoznaje rodzaje i gatunki literackie, nie myli rodzaju i gatunku; odróżnia utwory kultury wysokiej od utworów kultury popularnej, posługuje się tymi pojęciami; zna budowę dramatu, potrafi porównywać między sobą utwory literackie, dostrzega podobieństwa, rozpoznaje te same motywy w różnych tekstach, potrafi przedstawić propozycję odczytania utworu i uzasadnić ją, w interpretacji uwzględnia konteksty, np. biograficzny, historyczny, interpretuje głosowo wybrane utwory lub ich fragmenty, posługuje się pojęciami dotyczącymi wartości i ich przeciwieństw, potrafi wskazać je w czytanych tekstach, rozpoznaje w utworach podstawowe zagadnienia egzystencjalne i potrafi o nich rozmawiać; dostrzega różnorodność postaw społecznych, obyczajowych, narodowych, religijnych, etycznych i kulturowych;

teatr - zna pojęcia *komedia dell'arte*, *teatr elżbietański*, *teatr telewizyjny*; rozumie specyfikę teatru telewizyjnego, potrafi wskazać jego podobieństwa do teatru żywego planu i filmu; zna wybrane spektakle teatru telewizji;

film - ma świadomość, że współczesne kino chętnie miesza gatunki filmowe, potrafi odczytać dzieło filmowe nie tylko na poziomie fabuły, ale również na poziomie symbolicznym i metaforycznym;

media - odróżnia specyfikę dziennikarstwa gazetowego od radiowego i telewizyjnego, ma świadomość, że radio i telewizja to nie tylko obszar kultury masowej, ale i miejsce pracy dziennikarzy, zna pojęcia *reportaż radiowy*, *telewizyjny*, *felieton prasowy*, umie odróżnić po specyficznych cechach felieton od informacji, notatki czy reportażu, ma świadomość, że obraz świata kreowany przez współczesne media bywa oddalony od rzeczywistości, zdaje sobie sprawę, że media potrafią wykreować, wyolbrzymić problem, stara się być świadomym odbiorcą i oglądać krytycznie kreowany przez media obraz świata;

Ocenę dobrą otrzymuje uczeń, który opanował w dobrym stopniu zakres wiadomości i umiejętności określony programem nauczania dla klasy trzeciej gimnazjum:

KSZTAŁCENIE JĘZYKOWE:

Składnia:

wypowiedzenie wielokrotnie złożone - rozpoznaje wypowiedzenia wielokrotnie złożone i potrafi je zbudować, potrafi graficznie przedstawić budowę wypowiedzenia wielokrotnie złożonego, ma świadomość, że takie wypowiedzenie może składać się ze zdań i ich równoważników, potrafi je odróżnić, zna zasady interpunkcyjne rządzące wypowiedzeniami wielokrotnie złożonymi i stosuje je, potrafi ze zdań pojedynczych stworzyć wypowiedzenie wielokrotnie złożone;

mowa zależna i niezależna - wie, co to jest mowa zależna i niezależna, zna ich funkcje stylistyczne i potrafi odróżnić jedną od drugiej, umie przekształcić mowę niezależną w zależną i odwrotnie, zna zasady interpunkcyjne związane z mową niezależną i zależną i stosuje je, potrafi prawidłowo graficznie zapisać dialog, zna zasady ortograficzne związane z mową niezależną; wie, co to jest cytat, potrafi go prawidłowo zapisać, stosując odpowiednie zasady interpunkcyjne, podaje źródło, z którego zaczerpnął cytat w formie przypisu;

Fonetyka:

głoska i litera - odróżnia głoskę od litery, zna funkcję *i* (znak zmiękczenia i znak głoski lub tylko znak zmiękczenia), poprawnie zapisuje miękkość głosek, zna i odróżnia samogłoski od spółgłosek, zna funkcję spółgłosek, odróżnia od siebie różne rodzaje głosek, zna zasady ortograficzne dotyczące pisowni głosek *q* i *ę*, poprawnie zapisuje głoski dźwięczne i bezdźwięczne mimo różnic między wymową a pisownią;

upodobnienia pod względem dźwięczności - zna i potrafi wskazać udźwięcznienie i ubezdźwięcznienie wewnątrzwyrazowe, w wygłosie i międzywyrazowe, zwraca uwagę na trudności ortograficzne stąd wynikające, zna zasady ortograficzne związane z pisownią przedrostków zakończonych głoską dźwięczną lub bezdźwięczną;

uproszczenia grup spółgłoskowych - wie, co to jest uproszczenie grupy spółgłoskowej, zna mechanizm powstawania tego zjawiska, ma świadomość, jakie trudności ortograficzne z tym związane może napotykać, wie, z jakiego słownika skorzystać w razie wątpliwości dotyczących prawidłowej wymowy i potrafi to zrobić;

syłaba, akcent - zna pojęcie sylaby, potrafi wyraz podzielić na sylaby, zna zasady prawidłowego przenoszenia wyrazu z linijki do linijki; wie, co to jest akcent, zna zasady prawidłowego akcentowania wyrazów;

Słowotwórstwo i słownictwo:

treść i zakres znaczeniowy wyrazu - rozróżnia treść wyrazu od jego zakresu, stosuje wyrazy o znaczeniu ogólnym i szczegółowym ze względu na treść;

synonimy, homonimy, antonimy - zna pojęcia *synonim*, *wyraz bliskoznaczny*, *homonim*, *antonim*, potrafi te wyrazy od siebie odróżnić, zna ich funkcje, wie, z jakich słowników korzystać;

neologizmy - wie, co to jest neologizm, zna rodzaje neologizmów, potrafi je odróżnić, ma świadomość, że język nie jest strukturą zamkniętą, stale się rozwija, zna zasady poprawności dotyczące neologizmów, ma świadomość, że nie wszystkie są poprawne i potrzebne i stara się je odróżnić, wie, co to jest neologizm artystyczny i potrafi go wskazać w utworze literackim, zna jego funkcję;

archaizmy, archaizacja - wie, co to jest archaizm, potrafi go wskazać, nie myli tego pojęcia z archaizacją, potrafi wskazać utwory, w których zastosowano zabieg archaizacji, zna jego funkcję;

dialekt, dialektyzmy, dialektyzacja - zna pojęcie dialektu, gwary, dialektyzmu, dialektyzacji, ma świadomość, że oprócz polszczyzny literackiej istnieją dialekty; zna funkcję dialektyzacji w utworze literackim i potrafi ją wskazać;

Formy wypowiedzi:

podanie - potrafi napisać podanie, ma świadomość, że ta forma ma charakter urzędowy, zna wszystkie niezbędne elementy podania, przestrzega odpowiedniej formy graficznej, dostosowuje styl i język do charakteru tej formy wypowiedzi;

list prywatny i oficjalny - odróżnia list prywatny od oficjalnego, pamięta o niezbędnych elementach listu i jego formie graficznej, zna zasady ortograficzne związane z pisownią zaimków w liście, dostosowuje styl i słownictwo do charakteru listu, wie, czym jest list otwarty;

wywiad - doskonali umiejętności przeprowadzania i pisania wywiadu;

przemówienie - próbuje napisać i wygłosić przemówienie, zna zasady jego budowy, wybiera adresata i temat, dostosowuje styl i język wypowiedzi do adresata i tematu, stosuje środki retoryczne, stara się wygłosić je tak, aby zainteresować słuchaczy, dba o poprawną dykcję akcent;

charakterystyka porównawcza - doskonali swoje umiejętności pisania charakterystyki porównawczej;

rozprawka - doskonali swoje umiejętności pisania rozprawki, wplata w nią elementy analizy lub charakterystyki porównawczej;

KSZTAŁCENIE LITERACKO-KULTUROWE:

• *Biblia** - fragmenty *Księgi Rodzaju (Dzieje Noego)*, *Przypowieść* o talentach*, hymn św. Pawła o miłości*,

- Adam Mickiewicz *Reduta Ordo**,
- Gustaw Herling-Grudziński *Pierścień* ,
- Stanisław Lem* - wybrane opowiadanie, np. z *Dzienników gwiazdowych*,
- Aldous Huxley *Nowy, wspaniały świat* (fragm.),
- John R. R. Tolkien* *Władca Pierścienia* (fragm.),
- Andrzej Sapkowski* - wybrany utwór,
- Ryszard Kapuściński* - fragmenty wybranej książki, np. *Wojny futbolowej*,
- poeci XX w.: Bolesław Leśmian, Krzysztof Kamil Baczyński, Konstanty Ildefons Gałczyński*, Czesław Miłosz*, Zbigniew Herbert*, Wisława Szymborska*, Stanisław Barańczak, Jacek Podsiadło,
- Juliusz Słowacki *Balladyna**,
- wybrana powieść współczesna z literatury polskiej*, np. Antoni Libera *Madame*,
- wybrana powieść współczesna z literatury światowej*, np. Eric Emanuel Schmitt *Oskar i pani Róża* lub Jostein Gaarder *Świat Zofii*,

-zna teksty literackie wymienione w programie, dzieli się refleksjami i odczuciami na ich temat, potrafi sprecyzować ich temat i problematykę, odróżnia utwory realistyczne od fantastycznych i groteskowych, potrafi streścić utwór, scharakteryzować bohaterów, podać jak najwięcej informacji o podmiocie lirycznym w wierszu, nazwać jego uczucia i rozumie ich funkcję w wierszu, odróżnia narrację pierwszoosobową od trzecioosobowej i rozumie ich funkcję w tekście, wskazuje i nazywa użyte w utworze środki artystyczne, zna elementy konstrukcyjne utworu; rozpoznaje rodzaje i gatunki literackie, nie myli rodzaju i gatunku; odróżnia utwory kultury wysokiej od utworów kultury popularnej, posługuje się tymi pojęciami; zna budowę dramatu, potrafi porównywać między sobą utwory literackie, dostrzega podobieństwa, rozpoznaje te same motywy w różnych tekstach, potrafi przedstawić propozycję odczytania utworu, posługuje się pojęciami dotyczącymi wartości i ich przeciwieństw, potrafi wskazać je w czytanych tekstach, rozpoznaje w utworach podstawowe zagadnienia egzystencjalne; dostrzega różnorodność postaw społecznych, obyczajowych, narodowych, religijnych, etycznych i kulturowych;

teatr - zna pojęcia *komedia dell'arte*, *teatr elżbietański*, *teatr telewizyjny*; rozumie specyfikę teatru telewizyjnego, potrafi wskazać jego podobieństwa do teatru żywego planu i filmu;

film - ma świadomość, że współczesne kino chętnie miesza gatunki filmowe, potrafi odczytać dzieło filmowe nie tylko na poziomie fabuły, ale również na poziomie symbolicznym i metaforycznym;

media - odróżnia specyfikę dziennikarstwa gazetowego od radiowego i telewizyjnego, ma świadomość, że radio i telewizja to nie tylko obszar kultury masowej, ale i miejsce pracy dziennikarzy, zna pojęcia *reportaż radiowy*, *telewizyjny*, *felieton prasowy*, umie odróżnić po specyficznych cechach felieton od informacji, notatki czy reportażu, ma świadomość, że obraz świata kreowany przez współczesne media bywa oddalony od rzeczywistości, stara się być świadomym odbiorcą i oglądać krytycznie kreowany przez media obraz świata;

Ocenę dostateczną otrzymuje uczeń, który w zakresie umożliwiającym postępy w dalszym uczeniu się opanował wiedzę i umiejętności zawarte w podstawie programowej.

KSZTAŁCENIE JĘZYKOWE:

Składnia:

wypowiedzenie wielokrotnie złożone - rozpoznaje wypowiedzenia wielokrotnie złożone i potrafi je zbudować, potrafi graficznie przedstawić budowę wypowiedzenia wielokrotnie złożonego, zna zasady interpunkcyjne rządzące wypowiedzeniami wielokrotnie złożonymi i stosuje je;

mowa zależna i niezależna - wie, co to jest mowa zależna i niezależna, umie przekształcić mowę niezależną w zależną i odwrotnie, zna zasady interpunkcyjne związane z mową niezależną

i zależną i stosuje je, potrafi prawidłowo graficznie zapisać dialog, zna zasady ortograficzne związane z mową niezależną; wie, co to jest cytat, potrafi go prawidłowo zapisać, stosując odpowiednie zasady interpunkcyjne;

Fonetyka:

głoska i litera - odróżnia głoskę od litery, zna funkcję *i* (znak zmiękczenia i znak głoski lub tylko znak zmiękczenia), poprawnie zapisuje miękkość głosek, zna i odróżnia samogłoski od spółgłosek, zna zasady ortograficzne dotyczące pisowni głosek *q* i *ę*, poprawnie zapisuje głoski dźwięczne i bezdźwięczne;

upodobnienia pod względem dźwięczności - zna i potrafi wskazać udźwięcznienie i ubezdźwięcznienie wewnątrzwyrazowe, w wygłosie i międzywyrazowe;

uproszczenia grup spółgłoskowych - wie, co to jest uproszczenie grupy spółgłoskowej, ma świadomość, jakie trudności ortograficzne z tym związane może napotykać, wie, z jakiego słownika skorzystać w razie wątpliwości dotyczących prawidłowej wymowy i potrafi to zrobić;
sylaba, akcent - zna pojęcie sylaby, potrafi wyraz podzielić na sylaby, zna zasady prawidłowego przenoszenia wyrazu z linijki do linijki; wie, co to jest akcent, zna zasady prawidłowego akcentowania wyrazów.

Słotwórstwo i słownictwo:

treść i zakres znaczeniowy wyrazu - rozróżnia treść wyrazu od jego zakresu;

synonimy, homonimy, antonimy - zna pojęcia *synonim*, *wyraz bliskoznaczny*, *homonim*, *antonim*, potrafi te wyrazy od siebie odróżnić;

neologizmy - wie, co to jest neologizm, zna rodzaje neologizmów, wie, co to jest neologizm artystyczny i potrafi go wskazać w utworze literackim, zna jego funkcję;

archaizmy, archaizacja - wie, co to jest archaizm, potrafi go wskazać, nie myli tego pojęcia z archaizacją, potrafi wskazać utwory, w których zastosowano zabieg archaizacji;

dialekt, dialektyzmy, dialektyzacja - zna pojęcie dialektu, gwary, dialektyzmu, dialektyzacji, ma świadomość, że oprócz polszczyzny literackiej istnieją dialekty;

Formy wypowiedzi:

podanie - potrafi napisać podanie, ma świadomość, że ta forma ma charakter urzędowy, zna wszystkie niezbędne elementy podania, przestrzega odpowiedniej formy graficznej, dostosowuje styl i język do charakteru tej formy wypowiedzi;

list prywatny i oficjalny - odróżnia list prywatny od oficjalnego, pamięta o niezbędnych elementach listu i jego formie graficznej, zna zasady ortograficzne związane z pisownią zaimków w liście, dostosowuje styl i słownictwo do charakteru listu, wie, czym jest list otwarty;

wywiad - doskonali umiejętności przeprowadzania i pisania wywiadu;

przemówienie - próbuje napisać i wygłosić przemówienie, zna zasady jego budowy, wybiera adresata i temat, dostosowuje styl i język wypowiedzi do adresata i tematu;

charakterystyka porównawcza - doskonali swoje umiejętności pisania charakterystyki porównawczej;

rozprawka - doskonali swoje umiejętności pisania rozprawki;

KSZTAŁCENIE LITERACKO-KULTUROWE:

- *Biblia** - fragmenty *Księgi Rodzaju (Dzieje Noego)*, *Przypowieść* o talentach*, hymn św. Pawła o miłości*;
- Adam Mickiewicz *Reduta Ordona**;
- Gustaw Herling-Grudziński *Pierścień* ,
- Stanisław Lem* - wybrane opowiadanie, np. z *Dzienników gwiazdowych*,
- Aldous Huxley *Nowy, wspaniały świat* (fragm.),
- John R. R. Tolkien* *Władca Pierścienia* (fragm.),
- Andrzej Sapkowski* - wybrany utwór,
- Ryszard Kapuściński* - fragmenty wybranej książki, np. *Wojny futbolowej*,
- poeci XX w.: Bolesław Leśmian, Krzysztof Kamil Baczyński, Konstanty Ildefons Gałczyński*;

Czesław Miłosz*, Zbigniew Herbert*, Wisława Szymborska*, Stanisław Barańczak, Jacek Podsiadło,

• Juliusz Słowacki *Balladyna**,

• wybrana powieść współczesna z literatury polskiej*, np. Antoni Libera *Madame*,

• wybrana powieść współczesna z literatury światowej*, np. Eric Emanuel Schmitt *Oskar i pani Róża* lub Jostein Gaarder *Świat Zofii*,

-zna teksty literackie wymienione w programie, potrafi sprecyzować ich temat i problematykę, odróżnia utwory realistyczne od fantastycznych i groteskowych, potrafi streścić utwór, scharakteryzować bohaterów, podać podstawowe informacje o podmiocie lirycznym w wierszu, nazwać jego uczucia, odróżnia narrację pierwszoosobową od trzecioosobowej, wskazuje i nazywa użyte w utworze środki artystyczne; rozpoznaje rodzaje i gatunki literackie; zna budowę dramatu, rozpoznaje te same motywy w różnych tekstach, posługuje się pojęciami dotyczącymi wartości i ich przeciwieństw, potrafi wskazać je w czytanych tekstach, dostrzega różnorodność postaw społecznych, obyczajowych, narodowych, religijnych, etycznych i kulturowych;

teatr - zna pojęcia *komedia dell'arte*, *teatr elżbietąński*, *teatr telewizyjny*;

film - potrafi odczytać dzieło filmowe na poziomie fabuły;

media - odróżnia specyfikę dziennikarstwa gazetowego od radiowego i telewizyjnego, ma świadomość, że radio i telewizja to nie tylko obszar kultury masowej, ale i miejsce pracy dziennikarzy, zna pojęcia *reportaż radiowy*, *telewizyjny*, *felieton prasowy*, ma świadomość, że obraz świata kreowany przez współczesne media bywa oddalony od rzeczywistości, stara się być świadomym odbiorcą i oglądać krytycznie kreowany przez media obraz świata;

Ocenę dopuszczającą otrzymuje uczeń, którego wiedza i umiejętności pozwalają na samodzielne lub przy pomocy nauczyciela wykonanie zadań o niewielkim stopniu trudności.

KSZTAŁCENIE JĘZYKOWE:

Składnia:

wypowiedzenie wielokrotnie złożone - rozpoznaje wypowiedzenia wielokrotnie złożone i potrafi je zbudować;

mowa zależna i niezależna - wie, co to jest mowa zależna i niezależna, umie, z pomocą nauczyciela, przekształcić mowę niezależną w zależną i odwrotnie;

Fonetyka:

głoska i litera - odróżnia głoskę od litery, zna i odróżnia samogłoski od spółgłosek;

upodobnienia pod względem dźwięczności - potrafi wskazać udźwięcznienie i ubezdźwięcznienie wewnątrzwyrazowe, w wygłosie i międzywyrazowe;

sylaba, akcent - zna pojęcie sylaby, potrafi wyraz podzielić na sylaby, zna zasady prawidłowego przenoszenia wyrazu z linijki do linijki; wie, co to jest akcent;

Słowotwórstwo i słownictwo:

treść i zakres znaczeniowy wyrazu - rozróżnia treść wyrazu od jego zakresu;

synonimy, homonimy, antonimy - zna pojęcia *synonim*, *wyraz bliskoznaczny*, *homonim*, *antonim*, potrafi te wyrazy od siebie odróżnić;

neologizmy - wie, co to jest neologizm;

archaizmy, archaizacja - wie, co to jest archaizm, potrafi go wskazać, nie myli tego pojęcia z archaizacją;

dialekt, dialektyzmy, dialektyzacja - zna pojęcie dialektu, gwary, dialektyzmu, dialektyzacji;

Formy wypowiedzi:

podanie - potrafi z pomocą nauczyciela napisać podanie, ma świadomość, że ta forma ma charakter urzędowy, zna elementy podania, przestrzega odpowiedniej formy graficznej, dostosowuje styl i język do charakteru tej formy wypowiedzi;

list prywatny i oficjalny - odróżnia list prywatny od oficjalnego, pamięta o niezbędnych elementach listu ;

przemówienie - próbuje napisać i wygłosić przemówienie;

charakterystyka porównawcza – podejmuje samodzielne próby pisania charakterystyki porównawczej;

rozprawka - doskonalą swoje umiejętności pisania rozprawki;

KSZTAŁCENIE LITERACKO-KULTUROWE:

• *Biblia** - fragmenty *Księgi Rodzaju (Dzieje Noego)*, *Przypowieść* o talentach*, hymn św. Pawła o miłości*,

• Adam Mickiewicz *Reduta Ordoña**,

• Gustaw Herling-Grudziński *Pierścień* ,

• Stanisław Lem* - wybrane opowiadanie, np. z *Dzienników gwiazdowych*,

• Aldous Huxley *Nowy, wspaniały świat* (fragm.),

• John R. R. Tolkien* *Władca Pierścienia* (fragm.),

• Andrzej Sapkowski* - wybrany utwór,

• Ryszard Kapuściński* - fragmenty wybranej książki, np. *Wojny futbolowej*,

• poeci XX w.: Bolesław Leśmian, Krzysztof Kamil Baczyński, Konstanty Ildefons Gałczyński*, Czesław Miłosz*, Zbigniew Herbert*, Wisława Szymborska*, Stanisław Barańczak, Jacek Podsiadło,

• Juliusz Słowacki *Balladyna**,

• wybrana powieść współczesna z literatury polskiej*, np. Antoni Libera *Madame*,

• wybrana powieść współczesna z literatury światowej*, np. Eric Emanuel Schmitt *Oskar i pani Róża* lub Jostein Gaarder *Świat Zofii*,

-zna teksty literackie wymienione w programie, potrafi sprecyzować ich temat i problematykę;

teatr – wie, że podstawą teatru jest dramat;

film - potrafi odczytać dzieło filmowe na poziomie fabuły;

media -ma świadomość, że obraz świata kreowany przez współczesne media bywa oddalony od rzeczywistości, stara się być świadomym odbiorcą;

Ocenę niedostateczną otrzymuje uczeń, który nie opanował wiedzy i umiejętności zawartych w podstawie programowej w stopniu umożliwiającym przy pomocy nauczyciela wykonanie zadań o niewielkim stopniu trudności.